

Linda ja Neudorfi asunduste 25-aastaseks saamise peo (16. august 1909) kajastused Peterburi Teatajas ja Postimehes. Taga-Kaukaasia: Abhaasia: Ülem-Linda, Linda, Neudorf. Ettevalmistav pidu nelipühade ajal. Linda näitlejad, lauljad ja orkester. Asunik neiu Kaares, tema kõnest tekkinud skandaal. Raudsepp. Mihkelson. Peets. Ülem-Linda kooliõpetaja Raba. Viie koori etteasted; Estonia asunduse laulukoor, Estonia kooliõpetaja Soovik. Alkoholi-probleemid Ülem-Lindas. Skandaali tekitanud neiu Kaaresi kõne täielik tekst. Jüri Schellbach. Mihkel Kaares. Leena Kaares. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Peterburi Teataja (nr. 46), 11. juuni 1909, lk. 3

Suhum-Kaleest. Suwiste 2. pühal oli meil plaanitawa meie asunduse 25-e aasta kestwuse mälestuse-pidu heaks pidu. Rahwast oli ruumikas seltsimaja täis, selle peale waatamata, et see pidu meil sel aastal juba kolmas oli ja ka meie naabruses „Estonias” selsamal ajal pidu peeti. Mälestuse-pidu mõeldakse meil 16. aug. ära pidada ja selleks on ettevalmistused juba alganud. Meie näitlejate ja lauljate seltskonna kõrwale tekkis hiljuti kohalise kooliõpetaja eestwõtmisel ka muusika seltskond, mis ennast wiimasel pidul juba kuulda laskis. Kui muusika seltskonda tarwiline osa kindlaid liikmeid leitakse, siis on ta eluwõim kindel.

Peterburi Teataja (nr. 67), 26. august 1909, lk. 3

Suchum-Kaleest. *Linda ja Neudorfi asunduste 25-e aasta jubileum.* Käesolewa aasta kewadel sai Linda ja Neudorfi asunduste alusest 25 aastat mööda. Selle aja mälestuseks oli 16. augustil Ülem-Linda, Linda ja Neudorfi asunduste ühendatud pidu. Pidul algas jumalateenistusega kohalises koolimajas. Jumalateenistuse lõpul wõeti pidulised päewapildiks üles ja siis tehti pidulik rongikäik muusika saatel seltsimaja juurde, kus paar kõnet peeti. Siis algas pidusöök, mis mitu tundi kestis, sest pidulisi oli nelja kuni wiie saja ümber. Pidulauas kõnesi ei peetud, selle asemel lauldi koorilaulusi. Pärast pidusööki astus kohaline asunik neiu Kaares kõnelejana üles. Kõneleja algas Linda ja Neudorfi asunduste algusega, rääkis raskustest, mis esiotsa asunikkudel kanda oli, tähendates, et raskuste peale waatamata esiotsa Lindas hariduse peale rohkem rõhku pandi, kui praegu. Näituseks tõi kõneleja Linda kooliasja, mis praegugi endisel wiletsal astmel wireleb, kuna Linda naabri külade elanikud, kes hiljemalt asusiwad, kui linalased, selles asjas linalastest kaugele ette on jõudnud. Kõneleja nimetas weel joomist ja muid kohalise asunduse elu halbtusi ja kutsus linalasi hariduse- ehk karskuseseltsi asutamiseks üles. Kõne sünnitas kuulajate keskel maru, seda enam, et kõne Wene keeles ja pidulolewa ülemuse kuuldes peeti, kuna eeskõneleja hra Raudsepa kõne järel

ülemuse poolt eestlasi siinse kulturaandjateks nimetati. Lugu läks aga nii kaugele, et hra Raudsepp neiu Kaares'ile piduliste nimel awalikult peetud kõne pärast põlgtust awaldas, mis neiu Kaares'i poolt muidugi wastuseta ei jäänud. Püüti seda leppimata asja igapidi lepitada. Rääkisiwad selles asjas hrad Mihkelson ja Peets. Wiimane awaldas imestust neiu Kaares'i südika etteastumise pärast. Gumi küla näitlejate poolt mängiti rahuloldawalt wenekeelne näitemäng „Слушаю ваше благородіе!” ja ülihästi deklameris Ülem-Linda kooliõp. hra Raba joodiku rõemust, meeleäraheitmist ja kahetsust. Järgnesiwad eladalaskmised, tänamised, koorilaulud ja tants ja sellega lõppes esimene pidupäew. Järgmisel päewal oli järeldu. Pidul laulsiwad ja mängisiwad wiis koori. Hästi laulsiwad „Estonia” lauljad kohalise kooliõpetaja hra Soowiku juhatusel. Kord pidul oli kokkupõrkamiste peale waatamata hea, mis sellest tuli, et wiinaga arukalt ümber käidi. Tänu piduandjatele ja kõikidele, kes pidu ärapidamiseks kaasa aitasiwad.

—mm.

Postimees (nr. 200), 3. september 1909, lk. 2

Kaukasiast. *Ülemas Lindas* peeti hiljuti kahekümne wiie aasta jubeli-pidu. Pääle jumalateenistuse läksiwad kõik rahwas pidulipuga ühes rongis näitemängumaja juurde, kus pidulauad oliwad kaetud. Sääli peeti kõnet rahwa terwituseks ja asumise ajaloost. Kõige esimesed eestlased rändasiwad siia mägedesse 16. augustil 1884. a. Nemad asusiwad üksikult siia ja sinna. Kõik maa oli põlise metsaga kaetud. Esiteks tegiwad nad endile wäikesed majakesed, aegamööda lähewad nad oma elujärjega edasi. Koolimaja on keset küla ehitatud, selle ligidal kõrge mäe otsas näitemängu-maja. — Joomise poolest on küla osalt halwas järjest, on ka naesterahwaid, kes joowad.

—g—

Pealinna Teataja (nr. 2), 16. jaanuar 1910, lk. 4

Ülewal-Linda asunduse 25-aastase mälestamise-päewa puhul.

Nagu „Peterburi Teataja” lugejatel teada on, pühitseti 16 augustil m. a. Suhumi Ülewal-Linda külas asutuse 25-aastast juubelpäewa, kus teiste ettekannete hulgas neiu Kaares'i Wene keeles peetud kõne mõne naise üles ässitusel niisugust tormi sünnitas, et All-Linda küla kooliõpetaja hra Raudsepp halenaljaka ülesande oma peale wõttis: neiu Kaares'ile kõigi piduliste nimel põlgtust awaldada. Ja see waimustas, muidugi aitas alkohol kaasa paljusigi

nii, et neiu Kaares'i sealsamas, kui see wõimalik oleks olnud, esimese tala külge oleksiwad ülesse riputanud. Nii siis karjutakse: „wabadust!” ja „wabadust!” — pahandatakse walitsuse üle wabaduse kitsendamise pärast, aga esimese waba sõna pärast tehtakse ise koledat müra ja seatakse, kui see wõimalik oleks, kõige waljem tsensur ametisse. Isegi külawanema-abi ja mõned omateades agaramad mehed, on naiste õhutusel seda mõtet toetanud, et neiu Kaarest kohtuteel wastutusele wõtta; ja käidudki sellepärast jaoskonna- ja ringkonnaülemate jutul, need olla aga wastanud, et kõnes midagi seadusewastalist ei ole olnud — oliwad ju mõlemad ametnikud isiklikult pidul.

Mul on nüüd wõimalikuks saanud neiu Kaares'i kõnet Eestikeelses tõlkes „Pealinna Teataja” toimetusele saata ja paluda, et toimetus nii lahke oleks, seda oma lehte üles wõtaks, et lugejad Linda küla asumisest ja elust-olust midagi kuulda saaksiwad, ja ise otsustada wõiksiwad, mis kõnes head wõi halba on, sest muidu wõib ju arwata, et neiu Kaares nii häbemata oli ja Ülewal-Linda asunikka tõesti andeksandmatult teotas. Seda enam oleks kõne awaldamist soowida, et suurem jagu lindalasi kõnet sugugi pealt kuulamas ei olnud ja, kes weel kuulamas oliwadki, neist kõik mitte Wene keelt seda wõrd ei mõistnud, et kõnest täiesti arusaada. Selle tagajärjel mõnitati siis kõne sisu nii ära, ja niisugused mõtted ja ütelused luuletati kõnele juurde, millest kõnelejal aimugi ei olnud. Kõne oli järgmine:

„Weerand aastasada on sellest ajast möödas, kui salgake eestlasi selle koha peale asus, kus praegu Ülewal-Linda küla asuneb. Ehk see aeg küll väga pikk ei ole, aga meie asunduse elus on selle wahe sees palju muutunud. Ilmunud on uued isikud uute aadete ja uute sihtidega, kõik wana on peaaegu kadunud, nii et wanadest asunikudest ainult mõned tänast pidu näha saawad.* Nende wanade suust kuuleme mõndagi nende elust esimestel asumise-aastatel. Nende jutu järel ei olnud esimene asumine sugugi meelitaw. Eestimaal tasase pinnaga harjunud esimestel asunikudel tulnud, neid kõrgeid mägesi nähes, milledega meie nüüd nii väga oleme ära harjunud, hirm peale. Paljud arama loomuga inimesed ei läinudki asumiseks määratud kohtasi waatama ja pöörsiwad juba Suhumi sadamasillalt tagasi. Enam julgemad läksiwad siiski asukohti waatama, aga paljud nendest peale mõne aja uues asukohas elamise ja meile tutawa „halli sõidu” (külmtõbi) järele jätsiwad asunduse kus seda ja teist, ja tänasiwad aina häid jalgu. Jäiwad ainult mõnedkümned perekonnad, kelledel wõimalikud abinõud tagasiminemiseks puudusiwad. Need oliwad siis ka sunnitud rasket wõitlust elu eest, uue looduse ja liimaga algama.

Nüüd näeme siin wiina- ja wiljapuuaedasi ja puhtaid põldusi lopsaka kukuru-siga kaetud. Aga siis oli kõik weel paks mets kõiksugu okas- ja wäändkaswudega läbipõimitud, kuna lagedamad kohad inimese pikkuse sõnajalgadega kaetud oliwad. Kuidas elada, kui inimesel midagi ei ole? Nii ka siin. Kogu asunduse kohta ei olnud mitte ühte hobust, ega mingisugust põllutööriista. Ometigi meie wanad ei heitnud meelt ära, waid leidsiwad abinõu, millega hä-

* Jüri Schellbach, Leena ja Mihkel Kaares.

das ennast aidata. Mõned asunikudest nõutasiwad, osalt kroonu abiga, hobused, teised kuskilt sae, läksiwad metsa, laskiwad jämeda puu maha, lõikasiwad palgi otsast rattad ja warsti oliwadki kärrud walmis. Ja niisuguste kärrudega sõites, oliwad meie wanad wahest palju õnnelikumad, kui rikkad endi uhketes tõldades. Palju rängem oli sellest üle jõuda, kuidas maaharimise riistasi nõutada — adrad puudusiwad kõigil. Wahest oleks ehk linnast atra osta saanud, aga meie asunikudel ei olnud niigi juba raha, — millega siis weel atra osta? Siis leidis asunikude hulgas sepp, kes kuidagi adra kokkusepitses. Ja niisuguse tööriistaga künti maad! Teised jälle, kellele niisugune õnn osaks ei olnud langenud, raiusiwad maakirwestega seni puutumata pinna peenikeseks, siis külwati kukurusi. Sel ajal ei olnud maa weel mitte nii tänamata, nagu nüüd, ja ta andis head lõikust. Nõnda hakkasiwad meie wanad aegapidi elama ja kosuma, kuni praeguse ajani: sõnajala onnide asemele tekkiwad aegapidi puu- ja kiwimajad, enam täielikud põllutööriistad ja pakkra-
tastega kärrude asemele raudassidega osalt wedrutoolide wankrid. Nüüd on igal asunikul tarwilikud karja- ja tööloomad, ühesõnaga enam-wähem küllalt rahuloldaw majapidamine.

Senini kõnelesin ainult majanduslisest ja ainelisest küljest, ja ma ei ole sõnagi lausunud asunduse waimlisest elust. Waatame nüüd missugune oli waimline seisukord hakatuses ja missuguseks on ta kuni siiasaadik muutunud. Esialgsed asunikud oliwad pea kõik hea algusharidusega, nende hulgas ka mitmed enam kõrgemagi haridusega, ja nad püüdsiwad ka hariduse poole. See on sellest näha, et nii pea kui juba nad endid natukene korraldanud oliwad kohe ka laste tarwis kooli nõutama hakkasiwad. Esiteks awati kool kellegi asuniku elumajas ja kooliõpetaja kohuseid täitis keegi enam haritud asunikude hulgast. Kui asundus juba natukegi jõudu oli korjanud, awati üheklassiline kool, ja kutsuti sinna õpetaja.

Kui arwata wõiks, et ainelise edenemisega ka hariduse järele nõudmine kaswanud oleks, siis peaks meie asunduses praegu mitte üheklassiline, aga juba täielisem kool olema. Ometegi nagu näha, hariduse asjus ei ole meie asundus 25 aasta jooksul sammugi edasi nihkunud, wõiks koguni ütelda: on koguni tagasi läinud. Üheklassiline kool on üheklassiliseks kooliks jäänud. Ka selleski ei käi lapsed õpeajal korralikult ja ei lõpeta sedagi puudulikku kursust, mis selles antakse. Wõiks arwata, et halwad kooliõpetajad selles süüdi on. Aga ei. Meil on ka häid kooliõpetajaid olnud, asi ei edenenu aga siiski, sellepärast, et meie asunikud hariduse eest sugugi tõsiselt ei hoolitse. Need ainukesed, kes weel hariduse poole püüawad, langewad suurema hulga poolt naeru alla. Mitte harwa ei kuule niisuguseid arutusi: „Rumal, kes lapsi koolitab! Mis koolist külainimesele tarwis on? Poistele weel iseasi, ta õpib natukene lugema ja kirjutama, läheb soldatiks, siis on tarwis, aga tütarlapsele ei ole mingisugust kooliõpetust waja!” Seda ei wõeta sugugi arwesse, et tütarlapse haridus juba iseenesest kõigi tulewase põlwele kaswatuse hea aluse paneb, sest et esimiseks kooliõpetajaks lapsele naisterahwas — ema on.

Niisuguse haridusest hoolimatuse kurwaks tagajärjeks on siis ka meie juures: kombete toorenemine, kangesti laialilagunew joomine ja kõlwatu elu. Meil ei joo mitte ainult täiskaswanud, waid koguni 15—16 aastased poisikesed. Täis-

kaswanutelt eeskuju wõttes juuakse esimesel wõimalusel kuni hulluseni. Pärast kiideldakse veel pealegi: „Läks aga heasti! Jõime nii ja nii palju.” Wanematest asunikudest loewad veel mõned ajalehti ja leiawad huwi ka veel muu kirjanduse wastu, aga noorsugu on suuremalt jaolt parematele püüetele, kui nõnda ütelda wõib, peaaegu kadunud. Kui nooremad inimesed kuhugile kokku koguwad, siis kuulduw nende jutust ainukene huwitus, kuidas aga juua ja ikka jälle juua saaks.

Waatame nüüd endi asunduse ümber olewate Mingreli ja Greeka külade peale, siis on warsti näha, et joomist nende hulgas koguni harwa ette tuleb. Ja mis haridusesse puutub, siis on sellepoolest asi nende juures palju parem, olgugi et seal wanemad inimesed, iseäranis mingrelid, pea kõik kirjaoskamatad on. Külakoolid asutati nende juures palju hiljem, ja ehk küll ka suuremalt jaolt üheklassilised, on nad ikka tungil lapsi täis. Lapsed, kes koolis käiwad, ei lõpeta mitte üksnes külakooli kursust, waid paljud jatkasiwad endi õppimist Suhumi linnas keskkoolides. Neil ei awalda wanemad mitte niisugust hoolimatust kooli ja hariduse wastu nagu meil. Tarwilisel korral müüdakse kas wõi wiimane hobusenadi ehk lehmakont ära, et pojale wõimalikuks teha õppimist edasi jatkata. Ja nemad lõikawad ka oma waewast wilja! Peaaegu kõigi Suhumi linna, niihästi kroonu, kui ka era asutuste ametnikud ja kirjutajad on siinsete ümberkaudsete külaelanikkude hulgast. Aga meie, kui wanempõlw ükskord lõpeb, ei leia endi hulgast enam õnnetumat külakirjutajatki.

Kui niisugune tuimus ja hoolimatus kooli õpetuse ja hariduse wastu ikka meie juures edasi kestab, kaob meie küla pimeduse ja rumaluse hõlma.

Sellepärast, lindalased! Eestlased! Ärkage! Tõuske ülesse pimedusest, mis teid waimliselt ümbritseb! Kiskuge katki ahelad, mis teid rumaluses ja harimatuses köidawad! Püüdke ja tõtage hariduse poole! Wõtke eeskuju kodumaast, kus kõik õhinal hariduse poole püüab. Nagu sealsed ajalehed paigal teatawad, on jälle ja ikka jälle ühes kohas hariduse-selts asutatud, teises kohas hariduse-seltsi kool awatud. „Koolitamine on walgus, mitte-koolitamine — pimedus. Haridus on wõim!” ütleb tähtis wanasõna. Nii püüdkem ka meie selle õnnistawa walguse poole! Jätke endi kitsad arwamised, nagu ei looks haridus põllutöetegijale kasu, sest ka koolitatud pea ei waluta adra taga. Ei oleks wist halb, Linda asutusesse 25 aasta mälestuse päewaks, kas hariduse-, karskuse- wõi mingisugune muu kõrgema eesmärgiga selts asutada. Terwe külakoguga on raske midagi sellesarnast ära teha, sest ikka leidub niisuguseid, kes hea ettewõttele wastu seisawad.

Aga selts, kes omale mingisuguse eesmärgi on ette seadnud, püüab ka kõigist jõust oma eesmärgile jõuda. Üleüldse püüdkem, et kui 50-aastast juubelit peame meie asundus teistest mitte alamal ei seisaks, waid ennem kui täht meid ümbritsewate pärismaalaste külade hulgas hiilgaks.”

[Nimetähed ei olnud selgelt loetavad.]